

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Wat bindt ons samen in de kerk?

Wat bindt ons samen in de kerk? Dat wij volgelingen zijn van Jezus Christus. Dat Hij onze Heer is, naar wiens stem wij luisteren en die het over ons te zeggen heeft. We voelen ons aangesproken door zijn woorden en geven ons daaraan gewonnen en dat scheidt een nauwe band. Door te geloven wat Hij zegt, ontstaat er een geestelijke eenheid, we worden bij Hem 'ingelijfd' en één met Hem. Die gemeenschap met onze Heer Christus hebben we als gelovigen ieder persoonlijk en ook allen samen in de kerk. En we herkennen met blijdschap bij elkaar dat we hetzelfde geloof delen, beziel door dezelfde Geest, geboeid door hetzelfde Woord.

G.J. van Middelkoop ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - G.J. van Middelkoop</i>	
Wat bindt ons samen in de kerk?	741
<i>Mededeling van de uitgever</i>	745
<i>Uit de kerken</i>	745
<i>Meditatief - J. Slotman</i>	
Nieuwe kracht	746
<i>Wandelen met God - K. van den Geest</i>	
Gebedsverhoring	747
<i>Van de synode - P. Niemeijer</i>	
Sacramenten in de krijgsmacht	749
Huwelijk en echtscheiding	751
<i>Schriftstudie - G. Kwakkel</i>	
Geen plaag zal uw tent naderen?	753
<i>Evangelisatie en zending - A.S. van der Lugt</i>	
Het getuigenis als missionair middel	757

Om zuiverheid en welzijn

Dat wat ons samenbindt in de kerk is dus sterk inhoudelijk bepaald. Direct na de Reformatie hebben de ge-reformeerde kerken-in-opbouw, die eerst nog los van elkaar stonden, hun onderlinge eenheid gezocht in de instemming met dezelfde belijdenis. Daarbij ging het hen erom wat zij noemden de 'zuiverheid van de leer' te bewaren en zo de 'welstand van de kerken' te bevorderen. Het was de bedoeling, dat het Woord van God alles zou beheersen, waardoor de kerken en de gelovigen de weg van de waarheid zouden volgen.

In de verdere loop van de Nederlandse kerkgeschiedenis was het telkens opnieuw een punt van discussie of je de eenheid in de kerk wel moest zoeken in de gezamenlijke verbondenheid aan het gereformeerde geloven. Dat kwam enerzijds door druk van buiten, anderzijds door bepaalde gedachtenontwikkelingen binnen de kerken.

In de zeventiende en achttiende eeuw had de Gereformeerde Kerk een speciale positie in de samenleving. Ze was de officiële en min of meer bevoorrechte kerk. Maar deze positie bracht ook met zich mee, dat er regelmatig druk op haar werd uitgeoefend om niet al te strak in de leer te zijn. De (burgerlijke) huwelijken werden door de kerk gesloten en de tolerante overheid zag ook graag dat ze alle kinderen doopte die daarvoor werden gepresenteerd, ook als de ouders geen belijdende kerkleden waren. In 1606 wilden de Staten-Generaal wel toestemming geven om een nationale synode te houden, maar daar moest dan ook gewerkt worden aan een revisie van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de kerkorde. De politici waren erop uit de Gereformeerde Kerk het karakter te laten aannemen van een open volkskerk waarbinnen iedere protestant een plek kon hebben.

geen open volkskerk waarin iedere protestant een plek kan hebben

Tegen het laatste verzetten de kerken zich krachtig. Ze hadden wel theocratische idealen voor de samenleving, maar wilden niet dat dit ten koste zou gaan van de zuiverheid van de leer en de heiligheid van het leven. Op de synode van Dordrecht 1618-1619 ging het ten diepste om de band aan de gereformeerde belijdenis. Predikanten, hoogleraren, kerkenraden en schoolmeesters die de drie Formulieren niet ondertekenden werden vervolgens afgezet. Wel een paar honderd predikanten raakten toen hun ambt kwijt.

Maar mee vanuit ideeën over de bijzondere plaats die God aan de kerk gegeven had in Nederland, ontwikkelden zich in de Nederlandse Hervormde Kerk gedachten over een gedoopte natie en kwam het tot de praktijk van 'geboorteleden'. Dat waren mensen die zelf niet waren gedoopt en wier ouders dat ook niet waren, maar die toch gerekend werden te behoren tot de kerk. Daar was dan natuurlijk geen sprake van een onderlinge band door eenheid in geloof. En de welstand van de kerk werd daardoor ook bepaald niet bevorderd. Dat was ook niet het geval toen de regering in 1816 de kerk een reglement oplegde dat de binding aan de gereformeerde belijdenis losser maakte en evenmin toen in 1951 de NHK zelf een nieuwe kerkorde opstelde die niet vroeg om de ondubbelzinnige instemming met de belijdenis waar het de eerste gereformeerde kerken destijds om ging. En er dus in de kerken ruimte werd geboden voor menselijke gedachten die niet strookten met het Woord van hun Heer.

In de laatste halve eeuw hebben de synodaal Gereformeerde Kerken de band aan de belijdenis stap voor stap losser gemaakt. Via een 'dynamische binding' kwamen zij uiteindelijk

terecht bij een band die daarin bestond dat mensen met heel uiteenlopende opvattingen toch in ieder geval nog samen om één vuur zaten. En in de PKN die kort daarna werd gevormd zijn de geloofsbelijdenissen van de verschillende tradities stuk voor stuk niet veel meer dan inspiratiebronnen waaruit men putten kan. Desgewenst kan men zijn persoonlijke verbondenheid met bepaalde belijdenissen tot uitdrukking brengen en ook vastleggen dat men zich daardoor zal laten bepalen. Maar voor de kerkelijke gemeenschap als geheel zijn ze niet algemeen verbindend.

Belijdenis en verbond

De gereformeerden binnen de NHK hadden en hebben het moeilijk met deze situatie. Zij wilden trouw zijn aan de gereformeerde belijdenis, maar ook trouw aan de NHK. De trouw aan een plurale kerk zet de trouw aan de belijdenis echter onder druk. Dat geldt ook nu de NHK is opgegaan in de PKN. Voor een aantal hervormd-gereformeerden is hiermee een breekpunt bereikt; zij scheidden zich af en vormen nu Hersteld Hervormde Kerken. Daarmee gaan zij voort op een weg die de Gereformeerde Bond een tijdlang als een optie heeft gezien ('wij kunnen niet mee'). Later draaide de Bond bij ('wij kunnen niet weg'), en vandaag masseert onder anderen ir Van der Graaf plaatselijk de Hersteld Hervormden om toch niet de consequenties te trekken van wat hij eerder met veel verve naar voren bracht. Een trieste ontwikkeling, waarbij je je ernstig moet afvragen of ze bevorderlijk zal zijn voor een grotere trouw aan de gereformeerde belijdenis in de toekomst.

Hoe is het zover gekomen? Naast de typisch hervormde verknochtheid aan de 'vaderlandse kerk' is daar ook een bepaalde gedachtenontwikkeling in de kring van de Bond in de laatste jaren. Eerder werd vooral de nadruk gelegd op de gereformeerde *belijdenis* als het punt waarin de kerk haar eenheid zocht, of in ieder geval moest zoeken. Nu wordt daarnaast of zelfs daartegenover aandacht gevraagd voor het *verbond*, dat God sloot met de gelovigen en waaraan Hij trouw blijft gedurende vele geslachten. Een geleerde studiecommissie boog zich vier jaar lang over de vragen die hier liggen en publiceerde de resultaten van haar historisch onderzoek in 2003 – dus nog voor de PKN een feit werd – in het boekje *Belijdenis en verbond; ecclesiologie in de gereformeerde traditie*. Het werd uitgegeven onder verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond, al sprak dit zich niet uit over de vraag welke toepassing moest worden gemaakt. Het boekje werd als een uitsluitend historisch onderzoek gepresenteerd.

De vragen waarom het in dit boekje gaat zijn: *Was het in het verleden voor de Gereformeerde Kerk zo, dat zij stond of viel met haar gereformeerde belijdenis? Of was het zo dat aan de werke-*

lijkheid van het verbond zoveel gewicht moest worden gehecht, dat wijziging van de belijdenis wel pijn opleverde, maar geen breekpunt vormde? En voor wat betreft vandaag: zijn de drie Formulieren van Enigheid van zo'n exclusieve betekenis, dat gereformeerde belijders hiervoor een scheur met de rest van de NHK moeten overhebben? Of moet de kerk meer gezien worden vanuit het verbond, zodat gereformeerde belijders kunnen en zelfs moeten blijven zolang de gereformeerde belijdenis een wettige plaats toebedeeld krijgt?

Een heldere probleemstelling, zeker ook na de feitelijke fusie van 1 mei 2004 en de breuken daarna.

Belijdeniskerk of open kerk?

Belijdenis en verbond geeft interessant materiaal over de vroegste kerkelijke bepalingen. Sinds Calvijn staat voorop dat iedereen belijdenis moet doen van de gereformeerde leer.

Uitsluitend kinderen van belijdende leden worden gedoopt, maar deze kinderen worden zonder meer als leden van de gemeente gezien. In de visie op de kerk van de eerste Nederlandse gereformeerden neemt het verbond geen zelfstandige plaats in los van het geloof en de belijdenis daarvan. Zij zien verbondsgemeenschap en geloofsgemeenschap als een eenheid. Voetius, de spil van de Nadere Reformatie, ziet de zichtbare kerk als een bondgenootschap van gelovigen, dat op voet van vrijwilligheid is aangegaan ter beoefening van de gemeenschap der heiligen. Daarom moet aan de vorming van een gemeente voorafgaan de belijdenis van het geloof van hen die de institueren wensen.

In de negentiende eeuw stelde Groen van Prinsterer, dat de belijdenis de grondslag van de NHK vormde. Het was dan wel zo, dat de Hervormde synode een minimale binding aan de drie formulieren en een maximale vrijheid voor allerlei leringen die daartegen ingingen wenste, maar – stelde hij – de formulieren waren niet afgeschaft. En de gereformeerden moesten er niet mee tevreden zijn als ze plaatselijk ongemoeid werden gelaten in hun prediking, pastoraat en gemeente-zijn, nee, ze moesten het recht van de gereformeerde belijdenis opeisen voor héél de kerk.

Daarnaast ontwikkelde zich in de kerkelijke praktijk een andere lijn. Al vroeg werd het mogelijk dat kinderen van ouders die zelf geen belijdenis hadden gedaan toch werden gedoopt. Daarbij was het een voorwaarde, dat getuigen beloofden, dat die kinderen onderwezen zouden worden in de zuivere leer. Zo hoopte men mensen die van de kerk vervreemd zijn terug te brengen. Daarin komt iets naar voren van het spanningsveld tussen enerzijds kerk voor het volk te zijn en anderzijds het geloof en het belijden ervan als norm vast te houden. Maar wat was de status van deze kinderen? Daarover rezen ingrijpende vragen. Hoorden zij al wel bij de kerk of werden zij pas echt lid

wanneer zij later belijdenis deden? Die vragen gingen leiden tot een onderscheiding van een algemeen-uitwendige en een bijzonder-inwendige gestalte van het verbond (en van de kerk). Op den duur wordt dat: een ruime dooppraktijk en een strikte avondmaalspraktijk.

Voor de negentiende-eeuwse Hoedemaker stond niet de belijdenis, maar de doop centraal. Je mocht dan ook niet breken met de velen die geen belijdenis deden, maar wel in het verbond begrepen waren. Daarom ging hij niet met Abraham Kuijper mee in de Doleantie maar bleef met 'Jan Rap en zijn maat' in de volkskerk.

De Gereformeerde Bond – opgericht in 1906 en doorgestart in 1909 – richtte zich aanvankelijk sterk op de belijdenis. Onder invloed van Hoedemaker ging men meer denken vanuit het verbond en zag men een zekere verbondenheid tussen gereformeerden en andersdenkenden in de NHK. Het boekje stelt, dat zij met deze benadering echter niet gesteund werden door de gereformeerde traditie; die heeft de verbondsnotie nooit als een argument gehanteerd voor een band tussen de gereformeerden en de ongereformeerden in de kerk.

De hoofdstroom van de GB zag de polen verbond en belijdenis in een spanningsvol evenwicht staan, waarbij het een niet in mindering mocht komen op het ander. In 1974 sprak de Bond uit dat zij de motieven begrijpt van hen die menen buiten de NHK gereformeerd te moeten zijn. Daarna noemde zij de twee motieven waarom de GB uit overtuiging gereformeerd wil zijn binnen de NHK:

In de eerste plaats, omdat we het alléénrecht van de gereformeerde belijdenis binnen deze kerk nooit zullen mogen prijsgeven terwille van leringen, die anderen wel ingang deden vinden in de kerk, maar die niet legitiem, want niet gereformeerd zijn.

In de tweede plaats omdat wij deze kerk niet kunnen loslaten vanwege het volk in deze kerk, en wel vanwege het verbond, op grond waarvan Gods trouw de geslachten door meegaat in ons kerkelijk leven

een vrijwillig gekozen bondgenootschap van gelovigen

In het verdere SoW-proces werd in het officiële GB-standpunt nu eens de belijdenis en dan weer het verbond benadrukt. Maar de vraag moet worden gesteld, zegt het boekje, of de visie op het verbond in deze nieuwe context wel gelijk is aan de oorspronkelijke gereformeerde notie van het verbond.

De polariteit van belijdenis en verbond ging steeds meer leiden tot polarisatie binnen de GB. Voor het Comité tot behoud van de Nederlandse Hervormde Kerk is het verbond van

God met zijn kerk onlosmakelijk verbonden met het geloof van de kerk en haar belijden ervan, waarin belofte en eis van het verbond gestalte krijgen. Wie ten volle recht wil doen aan de geloofsbelijdenis, kan daarom aan het verbond geen eigen plaats toekennen. De grenzen van de belijdenis der kerk en van het verbond van God met zijn kerk vallen voor het Comité in feite samen.

in de kerk moet het Woord ook werkelijk gelding hebben

De *Gereformeerde Bond* wil ook het recht van de belijdenis handhaven, maar legt meer dan het Comité de nadruk op de trouw van Gods verbond met zijn kerk.

Met deze open schets van de posities eindigt het boek en het laat de lezer het zelf uitzoeken. Intussen is de teerling geworpen en hebben de hervormd-gereformeerden hun keus moeten maken, wat met veel gewetensnood, moeite en verdriet gepaard is gegaan – aan beide kanten.

Dispuut in Leiden

Belijdenis en verbond mag dan open eindigen, de conclusie die zich opdringt is dat het huidige standpunt van de GB niet gesteund wordt door de geschiedenis van de kerken van de Reformatie. Dat wordt ook duidelijk uit een dispuut dat twee leden van de studietoelichtingscommissie op 19 november 2003 – dus nog voor het definitieve fusiebesluit van 12 december 2003 en de effectuering ervan op 1 mei 2004 – hielden in Leiden. Prof. W. Verboom, hervormd-gereformeerd voorstander van de fusie wilde de geduchte tegenstander ds M. A. van den Berg 'de verbondsgedachte na aan het hart leggen'. In het boek *Theologie in dispuut* (Zoetermeer 2004) wordt in dertig bladzijden weergegeven wat zij naar voren brachten.

Voor Verboom gaat het verbond voorop, omdat Gods handelen voorafgaat aan de menselijke reactie van het belijden. Niet het antwoord van de mens op het Woord van God bepaalt waar de kerk is, maar waar het Woord van God is, daar is de kerk. Vanwege de belofte van God, dat Hij ook in een zieke kerk doorgaat met vergaderen, is er hoop ook voor de PKN, dat ze een gezonde kerk zal worden.

Van den Berg vindt dat Verboom dit argument wel wat laat in de discussie inbrengt, en dat hij dit ten onrechte terug-interpreteert in de geschiedenis. Het dilemma van verbond en belijdenis is in de geschiedenis en de traditie in feite geen dilemma geweest. Hij kan het beroep op het verbond in het verleden eigenlijk helemaal niet terugvinden. De belijdenis was wezenlijk beslissend voor wie er lid was van de kerk en wie niet. Een heel brede christelijke kerk – een protestantse kerk in Nederland – zou in het begin van de zeventiende eeuw door de

gereformeerde kerk nadrukkelijk zijn afgewezen. Waar het Woord is, is de kerk, zei Calvijn, maar dat betekende bij hem nooit alleen maar: er is ruimte om het evangelie in de breedte uit te dragen, en dan is daar de kerk. Nee, de kerk is daar waar het Woord ook gerealiseerd wordt. Als Calvijn de verbondvisie van Verboom had gedeeld, was hij waarschijnlijk wel (in de lijn van kardinaal Sadoletus) in de Roomse kerk gebleven.

Vervolgens ging het dispuut over de inhoud van de belijdenis. Verboom wil vooral kijken naar het hart en wezen van de belijdenissen, naar dat wat hervormd-gereformeerden graag 'de religie van de belijdenis' noemen. Als je daar op let, is er eigenlijk geen verschil tussen de lutherse en de gereformeerde belijdenissen. Van den Berg stelt daartegenover, dat de confessies alle eeuwen door wel bepalend zijn geweest voor al dan niet kerkelijk één zijn. Ondanks een diepe geestelijke gemeenschap tussen mensen van de lutherse en de gereformeerde traditie zijn de belijdenissen op de meest cruciale momenten kerkscheidend gebleken. Calvijn zei: *het meerdere licht dat wij ontvangen hebben, kunnen wij niet inleveren, ook niet laten relativiseren, door een kerkelijke acceptatie van een andere belijdenis die strijdig is met die van ons*. En als de belijdenissen toen absoluut reden waren om niet samen te gaan en als ze het nú niet meer zijn, wat is er dan gebeurd met ons denken over die belijdenissen? Is er niet iets wezenlijks veranderd in onze visie op de belijdenisgeschriften en de positie die ze in de kerk hebben, zodat wij nu de verschillen tussen de confessies veel relativerender kunnen beschouwen? Van den Berg denkt dat dit zo is en dat baart hem grote zorgen ten aanzien van de nieuwe kerk. De kerk moet pilaar en vastigheid der waarheid zijn en daarom mag er geen dubbel geluid zijn in de kerk. Uiteindelijk kan de kerk maar één waarheid hebben. De kerk is niet de ruimte waarin het debat over de waarheid kan worden gevoerd, maar zij moet staan voor de waarheid en die proclameren. Tot zover een korte weergave van de belangrijkste elementen uit dit dispuut, waarin Van den Berg onmiskenbaar veel overtuigender argumenteerde dan Verboom.

Trouw aan de waarheid

In het boekje *Belijdenis en verbond* en in de bijdrage in *Theologie in dispuut* blijkt hoe diep ingrijpend de vragen zijn waarmee de hervormd-gereformeerden worstelden en nog steeds te kampen hebben. En dat niet alleen op het theoretische niveau van hoe je de dingen moet zien, maar ook voor het praktische van hoe je kerk zou moeten zijn. En dat laatste is een diep-existentiële zaak, zoals rond de feitelijke Sow-fusie van vorig jaar gebleken is. Velen maakten een keuze waarin praktische overwegingen van allerlei soort de doorslag gaven en gaven daar principiële argumenten bij die op

gespannen voet staan met gereformeerd denken over de kerk. Anderen wilden wel gereformeerd blijven denken, maar gingen tegen heug en meug mee in de principieel plurale PKN. Weer anderen wilden beslist niet mee en zetten de Hervormde Kerk voort, maar worden door hiërarchisch optreden van de nieuwe gemeenschap daarin tegengewerkt.

Bij de punten in geding gaat het niet om formele zaken, maar om de heel wezenlijke vraag of wij Christus volgen in de kerk, ons houden aan wat Hij leerde, trouw zijn aan wat de apostelen onderwezen, waakzaam zijn ten opzichte van verdraaiingen, strijden voor het geloof dat voor eens en altijd aan de heiligen overgeleverd is. De belijdenis van de kerk is immers niet maar een formeel statuut, maar uitdrukking van onze diepste overtuiging: *we geloven en belijden met hart en mond*. Hoe goed zou het zijn als alle hervormd-gereformeerden zonder mitsen en maren ervoor zouden kiezen kerk te zijn op

de grondslag van de gereformeerde belijdenis. Daarvoor zelf tekenen en elkaar daaraan ook houden. Bij vragen en twijfels elkaar aanspreken vanuit een appel op de eens gegeven instemming. Zowel in de theologische bezin-

de kerk moet staan voor de waarheid en die proclameren; daarom mag er geen dubbel geluid zijn in de kerk

ning als in de dagelijkse geloofspraktijk in de gemeente de relevantie van die belijdenis ervaren. Zo trouw blijven aan de waarheid en in die weg discipelen zijn van onze Heer Jezus Christus. Nog steeds is het waar: zorg voor zuiverheid in de leer is bepalend voor het welzijn van zijn lichaam, de kerk.

Mededeling van de uitgever

In verband met de vakantieperiode zal *De Reformatie* enkele malen 2-wekelijks verschijnen.

De eerstvolgende *Reformatie* verschijnt D.V. op 30 juli a.s.

uit de kerken

Hoogezand-Sappemeer-Noord – beroepen: J. Plug te Rotterdam-Stad

Wetsinge-Sauwerd i.c.m. Winsum - beroepen: kandidaat J. Oosterhuis te Kampen

Buitenpost - beroep aangenomen: R. Prins te Hoofddorp, die bedankte voor Hilversum

Assen-Noord gesplitst

Per 1 juli 2005 wordt de Gereformeerde kerk van Assen-Noord gesplitst. Achtergrond is het streven naar kleinschaligheid om binnen de gemeente nauwer bij elkaar betrokken te zijn, en gemeenteopbouw tot eer van God in liefdevol omzien naar elkaar en de wereld om ons heen. Na enkele jaren van voorbereiding is op 28 juni 2005 overgegaan tot splitsing in twee zelfstandige kerken.

De kerk van Assen-Noord gaat verder als Gereformeerde kerk **Assen-West** en er ontstaat de Gereformeerde kerk **Assen-Peelo**.

Beide gemeenten zullen, zoals ook nu al het geval is, gebruik maken van hetzelfde kerkgebouw: De Maranathakerk, Nobellaan 140, te Assen.

De diensten worden gehouden om 9.00 uur en 15.00 uur, en om 10.45 uur en 17.00 uur, dus vroeg of laat, maandelijks wisselend Assen-Peelo/Assen-West.

Berkel en Rodenrijs - jubileum: 6 juli - 25 jaar predikant: ds. H. van den Berg. Standplaatsen: Hoek (1980), Assen-Zuid (1984), Dalfsen (1994) en Berkel en Rodenrijs (2001)

Hardenberg - jubileum: 6 juli - 25 jaar predikant: ds. G.F. de Kimpe. Standplaatsen: Gees (1980), Axel (1986) en Hardenberg (1994)

Nieuwe kracht

Jesaja 40: 29 - 31: Hij geeft de vermoeide kracht, de machteloze geeft hij macht in overvloed. Jonge strijders worden moe en raken uitgeput, zelfs sterke helden struikelen, maar wie hoopt op de HEER krijgt nieuwe kracht: hij slaat zijn vleugels uit als een adelaar, hij loopt, maar wordt niet moe, hij rent, maar raakt niet uitgeput.

J. Slotman ■

De trouwgebleven rest in Babel zat aan de grond. De moeder was hun totaal ontzonken. Zelfs de troostvolle profetieën van Jesaja deden hen niet opveren en moed grijpen. Zij geloofden niet, dat de HERE hun God een keer in hun lot zou brengen, hen zou bevrijden en hen naar het heilige land van Zijn belofte zou doen terugkeren. Maar de HERE hun God Zelf houdt hun dan voor, dat deze houding van hen niet deugt. Zij moeten Hém verwachten, op Hém hopen, naar Zijn komst uitzien.

Als zij dat doen, zullen zij verbaasd staan wat er dan allemaal zal blijken te kunnen. Zijn macht zal aan het licht komen. Tot verbijstering en beschaming van de vijanden, die alsmaar de spot drijven met de schijnbare machteloosheid van de HERE hun God. Híj, hún God, zal hen de terugreis naar het heilige land doen aanvaarden en doen volbrengen ook. Zij zullen alle moeilijkheden aankunnen. Ook onderweg naar Kanaän. Zij zullen steeds weer nieuwe kracht putten. En opvaren als adelaars hoog boven de moeiten uit. Zij zullen voortgaan van kracht tot kracht, zonder uitgeput te raken, zonder te struikelen, zoals met jongen mannen nog wél eens kan gebeuren. Zij zullen terugkomen in Jeruzalem, de stad van hun God, en in de steden van Juda, hoe onvoorstelbaar, hoe wonderlijk hun dat nu ook mag schijnen. Het is ook een wonder, een wonder van de God van alle genade, Die in Zijn genade de schuld van Zijn volk niet wil gadeslaan, Die hun zonden uit Zijn boek heeft gedaan, Die de vlammen van Zijn toorn bezweert en van Zijn gramschap Zich heeft afgekeerd (Psalm 85 berijmd). Het is tegelijk ook een wonder van de almacht van de HERE God. Hij brengt door Zijn macht een keer in Jakobs harde lot. Hij bevrijdt hen uit de macht van de vijanden. En Hij zal de weg voor hen banen. Over bergen en door dalen. De weg uiteindelijk naar de volheid van de tijd, waarin de beloofde Messias zal komen. Als zij maar niet blijven staren op wat daar in Babel op dat moment te zien valt. Als zij maar omhoog zien, de HERE hun God maar verwachten, zich maar verlaten op Zijn beloftewoord.

Voor ons ligt het aan het begin van de 21ste eeuw niet anders. Ook wij moeten in onze tijd vol moedbenemende ontwikkelingen op onze God hopen, op Zijn in Doop en Avondmaal verzegelde beloftewoord. Biddend om de hulp van de Heilige Geest. Wij moeten ons niet laten leiden door wat wij zien en ervaren van de kant van het ongeloof. Wij moeten met het oog van het geloof opzien naar onze God, aan Wiens macht geen grenzen zijn.

Ik kan niet nalaten in dit verband een woord van Luther door te geven (hij kon het voor vandaag hebben geschreven):

"Dit is de aard van het geloof, dat het zich bezig houdt met zaken, die het niet ziet en niet voelt en er nota bene zo mee omgaat als had het die goederen in handen. Het heeft geen andere troost, als dat het weet, dat God niet liegt en niet bedriegt... Het ongeloof wil altijd zien en voelen, waar het terecht zal komen. Maar dat wordt niets en daarom komt het tot vertwijfeling. Maar het geloof denkt zo: Ik weet niet, waarheen ik ga. Ik moet op weg, ook al zie en voel ik niets. Ik wil me echter aan Hem toevertrouwen, die gezegd heeft in een Psalm (37): Wentel uw weg op de HERE, Hij zal voor u zorgen. Daarop verlaat ik mij bij mijn gaan en staan. Want ik weet, dat Hij niet zal liegen. Zo leeft het geloof en ziet niet wat het gelooft, ja, het ziet niets als het tegenspel. Hoe ik het dan toch weet? Alleen omdat God gezegd heeft, dat Hij hen die op Hem vertrouwen niet uit Zijn hand zal laten vallen." (Tagesbuch: Christlicher Wegweiser)

Staan wij zo in het leven? Verwachten wij de HERE, onze God? Hopen wij in onze chaotische wereld vol dreigingen en verleidingen op Zijn Woord, dat verzegeld en wel tot ons komt? Bouwen wij op Zijn verzegelde beloften? Kennen wij die beloften wel? Verdiepen wij ons er in? Bemoedigen, vertroosten wij ook elkáár ermee? God heeft ons een Bijbel vol beloften gegeven. Laten wij er voortdurend op pleiten. Dan zullen wij ervaren, ondervinden, bevinden, dat God naar Zijn verzegelde beloften ons steeds weer nieuwe krachten geven zal, zodat wij als Zijn kinderen toch voort kunnen, hoe sterk de machten van het ongeloof zich ook mogen maken. Het is waar:

*Welzalig hij, die al zijn kracht
en hulp alleen van U (van God) verwacht*

...

*Zij worden door Gods overvloed
gesterkt met nieuwe levensmoed.*

...

*Van kracht tot kracht gaan zij steeds voort,
Het oog gericht naar Sions oord:
Daar zullen zij voor God verschijnen!*

Ds J. Slotman is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk van Enschede-Noord en woont te Heemse -Hardenberg

Gebedsverhoring

wandelen met God

Bas komt uit school. Met twee vrienden fietst hij naar huis. Het is druk. En dan gebeurt het: hij knalt tegen een bus. Dacht nog net te kunnen oversteken. Z'n vrienden zien 't niet zitten en remmen net op tijd. Ernstig gewond wordt Bas afgevoerd naar het ziekenhuis. Dagen van slopende spanning volgen. Vanwege mogelijk hersenletsel wordt hij comateus gehouden. Zal hij het redden? Drie dagen later komen we met zo'n honderdvijftig mensen bij elkaar. Vrienden en klasgenoten, familie en gemeenteleden. Heel bijzonder om zo samen onze zorg en spanning bij de Here neer te leggen en ook de emoties met elkaar te delen. Nog twee dagen later komt het bericht: Bas begint bij te komen, heeft z'n ogen geopend en kort gepraat!

K. van den Geest ■

Meer bidden?

Sommigen zeiden onmiddellijk: gebedsverhoring! Voor hen was dit het bewijs, er was geen twijfel mogelijk. Anderen wilden er meteen een les aan verbinden: heb ik 't niet altijd al gezegd, we moeten vaker, meer en beter bidden! Er waren er ook, die zeiden botweg: denk je echt dat dit gebeurt omdat er een heleboel mensen bij elkaar geweest zijn om te bidden? 't Had toch niet zo goed gekund, dat hij bijgekomen was zonder dat we dat hadden gedaan? Of dat hij overleden was, hoe hard we ook met z'n allen aan het bidden waren geweest? Hoe belangrijk is bidden voor ons? Neem nou die laatste, derde reactie: denk je echt, dat dat bidden iets uitmaakte? Dat denk ik inderdaad echt, ja! Beter: dat is wat ik gelóóf! Als je dat niet meer gelooft, wat is je geloof dan waard? "Het gebed van een rechtvaardige is krachtig en mist zijn uitwerking niet" (Jak. 5:16), om maar 's een bekende Bijbeltekst te noemen waar dit duidelijk staat. Wie durft daartegenover over te houden, dat bidden niet helpt? 't Gaat er dus niet om met hoeveel je bent. Maar om de rechte verhouding met God. Hebben gebeden van mensen die een goede verhouding met God hebben meer effect? Volgens Jakobus missen hun gebeden hun uitwerking niet. En in Rom. 8:27 lezen we: "God, die ons doorgrondt, weet wat de Geest wil zeggen. Hij weet dat de Geest volgens zijn wil pleit voor allen die hem toebehoren." De Geest van God draagt onze gebeden voor Gods troon. Onze

gebeden komen bij God goed aan dankzij zijn Geest. En die Geest 'vertaalt' ze, maakt ze tot een pleidooi voor Gods geliefden ("heiligen" zegt de NBG-vertaling). Zelfs het meest onbeholpen gebed wordt daar een vurig pleidooi van Gods Geest!

Laat dit niet zien, dat het er niet om gaat hoeveel en mét hoeveel je bidt? Dat het zelfs niet uitmaakt hoe 'goed' je bidt? Zijn niet ál onze gebeden onbeholpen en beperkt? "De Geest helpt ons in onze zwakheid; wij weten immers niet wat we in ons gebed tegen God moeten zeggen" (Rom. 8:27). God heeft zijn plan, hoe weten we dan wat goed bidden is? Zoals de moeder van een doodziek kind zei: ik weet niet of ik God mag vragen, of ze beter wordt. Waarom niet, is je eerste reactie. Ik ben zo bang dat ik teveel verwacht! Als God haar wegneemt, kan ik Hem dan nog vertrouwen? Dan kan ik beter zo bidden, dat ik de uitkomst aan Hem overlaat.

Moet je hier zeggen: gebrek aan geloof? Dat beweren sommigen: je moet krachtiger, met meer geloof bidden. Dan gaat God grote dingen doen! Als jij dat maar gelooft. Maar neem je zo iemands strijd, z'n *geloofs*strijd, serieus? Erken je z'n emoties dan? Nee, wij weten niet hoe we goed moeten bidden. In die zin zijn onze gebeden nooit 'goed', nooit goed genoeg. En maakt het dan wat uit met hoeveel je bent? God heeft zijn plannen, daar brengen wij Hem niet van af. Dat zou heel aards en menselijk denken zijn over de machtige Koning van hemel en aarde.

Minder bidden?

Maar dat is toch wel een heel eenzijdig verhaal! 't Begint er op te lijken dat je maar beter kunt ophouden met bidden. Want toen we hadden gebeden, niet alleen met z'n allen, maar ook op die andere spannende dagen, was het toch maar zo dat Bas bij kwam! En de daarop volgende dagen begon hij steeds meer te reageren, te praten, zelfs grapjes te maken! Als dat geen verhoring van gebeden is!

Het is niet een kwestie van meer of beter bidden. Dan word je op de kwaliteit van je eigen bidden teruggeworpen in plaats van op Gods trouw en macht! Dan is de oplossing inderdaad dat je alleen maar meer moet gaan bidden, en mét meer. En komt dat niet in de buurt van de houding waarvoor Jezus zo waarschuwt in de Bergrede: bid niet eindeloos als de heidenen, "die denken dat ze door hun overvloed aan woorden verhoord zullen worden" (Matt. 6:7)? Zo wordt bidden een heidens karwei!

Maar tegelijk moet je dan niet gaan zeggen: dan maar niet bidden. Dat is letterlijk het andere uiterste. In diezelfde Bergrede zegt Jezus ook: "Vraag en er zal je gegeven worden, zoek en je zult vinden, klop en er zal voor je worden opengedaan. Want ieder die vraagt ontvangt, en wie zoekt vindt, en voor wie klopt zal worden opengedaan" (Matt. 7:7 en 8). Betekent dit, dat als je maar bidt, God al je wensen vervult? Zo worden deze woorden soms gelezen. Maar dat is toch te veel op de klank af. Je kunt deze woorden heel goed omkeren: als jij wilt dat God jou geeft, dan moet je Hem er wel om vragen! Als jij wilt dat Hij de deur voor je opendoet, dan moet je wel bij Hem aankloppen. Met andere woorden: blijf bidden! Dit is een aansporing om veel van bidden te verwachten. Ja alles te verwachten van God die graag wil dat wij Hem vragen. Omdat wij zijn kinderen zijn: "Is er iemand onder jullie die zijn kind, als het om een brood vraagt, een steen zou geven?" zo gaat Jezus immers verder in Matt. 7: 9!

Jezus zegt: zijn kind. Dat zijn wij: Gods kinderen! Gods 'rechtvaardigen', die 'heiligen', voor wie de Geest pleit. Zal God hen in de kou laten staan? Bid dus, zoek dus, klop dus! Blijf bidden, zoeken, aankloppen! Stop daar nooit mee! Dat is wat God graag ziet: biddende mensen, mensen op de knieën, vol ontzag, vol verwachting!

En de Geest die al die gebeden boven brengt en vertaalt tot pleidooien die worden ingepast in Gods plan, maakt van al die gebeden daarboven puur reukwerk. God geniet van onbeholpen gebeden van rechtvaardigen, mensen die het van Hem alleen verwachten. Het zijn offers die voor Hem branden (Psalm 141)! Met gouden schalen uitgegoten voor Gods troon (Openb. 5:8)! Hou dus niet op met bidden, ga niet van de weeromstuit minder bidden. Nee, meer bidden, dat is goed!

Goed bidden

Goed bidden is moeilijk dus. God heeft zijn plannen, daar breng jij Hem niet van af. Maar goed bidden is tegelijk heel eenvoudig. Doe het gewoon, denk groot van God en klein van jezelf. God wil onze gebeden, voor Hem zijn het offers waarmee wij Hem de eer geven. We nemen de houding aan van kinderen die het van hun vader verwachten. Van niemand anders. Het is de houding van kinderen die weten dat ze afhankelijk zijn. Het is de houding van nederigheid en kleinheid: dat dat kindje beter werd, dat Bas weer bij kwam, dat lag immers niet in onze handen. Zelfs niet echt in de handen van de specialisten in het ziekenhuis.

Bidden is geen magisch middel, geen wapen in onze menselijke hand. De mensen die zeiden: zie je wel, zeg ik dat nou niet altijd al, we moeten meer bidden; die mensen hadden natuurlijk gelijk. Behalve dat ze 't op het verkeerde moment zeiden: 't was helemaal nog niet duidelijk, hoe die jongen er weer uit zou komen. Past dan zo'n opmerking als de spanning nog zo groot is? Je kunt beter je tong afbijten dan dat jij zo nodig op dat moment jouw ei kwijt moet.

Er was, toen Bas bij kwam, ook iemand die zei: als we samen kwamen om de Here te smeken, moeten we dan nu niet opnieuw bij elkaar komen om Hem te danken en te loven? Dat is in de roos. Al die anderen hebben hun gelijk: geen verhoring doordat we met meer zijn, nee, maar ook (beter: helemaal) geen verhoring als we niets doen. Juist door samen te bidden, beleven en belijden we ons gezamenlijke geloof: God is machtig, Hem alleen de eer! Tja, wat is 'goed' bidden? Bidden is je geloof echt in praktijk brengen. Wat je belijdt ook doen. Als je gelooft dat God machtig is, ga dan ook voor Hem op de knieën! En als je gelooft dat Hij te vertrouwen is, laat dan ook de uitkomst aan Hem over. Wij weten immers niet wat we in ons gebed tegen God moeten zeggen... Maar de Geest zelf pleit voor ons met woordloze zuchten.

En als er een wonder gebeurt: weer op de knieën, om Hem te danken, Hem de eer te geven. Bidden is: "Wees over niets bezorgd, maar vraag God wat u nodig hebt en dank hem in al uw gebeden. Dan zal de vrede van God, die alle verstand te boven gaat, uw hart en gedachten in Christus Jezus bewaren" (Fil. 4: 6 en 7).

Ds. K. van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hengelo

Sacramenten in de krijgsmacht

van de synode

Op vrijdag 24 juni nam de synode van Amersfoort-Centrum besluiten over de sacramentsbediening in uitzonderlijke situaties binnen de krijgsmacht. Voor de tekst van de besluiten wordt u verwezen naar de website van de synode (<http://synode.gkv.nl> onder 'afgerond'). Na de besluitvorming hield de preses de volgende toespraak.

P. Niemeijer ■

“Zojuist hebben we een besluit genomen inzake de sacramentsbediening door onze krijgsmachtpredikanten in uitzonderlijke situaties waarin militairen *langdurig geïsoleerd* zijn van regulier kerkelijk leven. Je hoeft gezien de ingekomen stukken geen raspessimist te zijn om te veronderstellen dat in de kerken dit besluit niet door iedereen wordt toegejuicht. Omdat het besluit dat de GSZ in deze zaak nam, ook in buitenlandse kerken kritiek opriep en een van de redenen is waarom broeders en zusters in de afgelopen jaren onze kerken hebben verlaten, wil ik als preses op dit moment graag iets zeggen. Het is niet mijn bedoeling het genomen besluit te verdedigen. Het besluit moet voor zichzelf spreken. En de kerken moeten het beoordelen.

Het gaat om een belangrijke zaak: de bediening en viering van de sacramenten. Daar past ons uiterste zorgvuldigheid. Maar het gaat ook en ik hecht eraan daar de vinger bij te leggen! om ‘*uitzonderlijke situaties*’. Wij hebben geen nieuwe *regel* gemaakt. We hebben ook de bestaande regel niet willen uithollen, maar die juist willen bevestigen in een uitzonderlijke situatie.

In uitzonderlijke situaties kunnen verschillende afwegingen worden gemaakt. Over zulke verschillen hoeven we niet paniekerig te doen. Als de oorspronkelijke regel in de getroffen uitzondering maar bevestigd wordt! Prof. dr. B. Kamphuis wees daarom in zijn advies aan hoe z.i. de confessionele uitgangspunten terug te vinden zijn in het nu genomen besluit. Graag sluit ik daarbij aan. Om te laten zien dat het niet de bedoeling van de synode is geweest om tot een open of onkerkelijk avondmaal ruimte te geven, maar om de bestaande regel zo veel mogelijk door te laten werken.

1. Van groot belang is allereerst dat onze synode uitgaat van het gebruik van de in onze kerken vastgestelde formulieren van doop en avondmaal. Daarin wordt met de

klem van niets minder dan de Schrift zelf aangegeven waarom het in doop en avondmaal gaat. Daarin wordt helder verwoord hoe Christus de sacramenten heeft ingesteld en hoe ze spreken van Hem en zijn weldaden, en hoe ze zijn beloften verzegelen. Met alle ernst wordt daarin ook aangegeven wat de heiligheid van de sacramenten inhoudt en welke verantwoordelijkheid ieder draagt in het eerbiedigen daarvan. Verzwaring van het oordeel wordt er geproclameerd aan wie het avondmaal zonder geloof in Christus viert.

2. Het sacrament is naar de leer van de Schrift *teken en zegel bij de belofte van het evangelie*. Die verbinding van sacrament en Woord krijgt in het genomen besluit uitdrukking in de regel dat het sacrament bediend wordt in een samenkomst die een eredienst is en binnen de beperkingen van de situatie zoveel mogelijk het karakter van de christelijke gemeente honoreert, nl. dat ze een gemeenschap is op basis van Gods Woord. Ook in de voorgeschreven formulieren komt duidelijk naar voren hoe de sacramenten het evangelie betekenen en verzegelen. Dáárbij horen doop en avondmaal! Zo wordt gewaakt over de verbinding Woord-sacrament.
3. Over de *heiligheid* van de sacramenten wordt in het genomen besluit gewaakt door de criteria inzake leer (instemming met de grondstukken van de christelijke leer resp. de apostolische geloofsbelijdenis) en leven (onberispelijke levenswandel) die voor dopeling, doopouders en avondmaalgangers gelden. De verantwoordelijkheid voor het heilig gebruiken van het avondmaal wordt gelegd bij de gebruikers van de sacramenten zelf, maar niet bij hen alleen! Ook bij de predikant én bij de andere avondmaalgangers. Zo wordt binnen de

beperkingen van de situatie naar vermogen recht gedaan aan de oefening van zelf-tucht, onderlinge tucht en kerkelijke tucht. Bij de doop is er behalve het oordeel van de predikant ook het positief advies van deputaten GVM resp. het oordeel van de thuis-kerk die met de inschrijving als (doop)lid moet instemmen.

4. Het *belijdende karakter* van de sacramenten komt tot uiting in de handhaving van de al sinds 1920 gehanteerde vereiste van belijdend lidmaatschap van een christelijke gemeente, en de instemming met de grondstukken van de christelijke religie resp. de doopbelijdenis van de Twaalf artikelen. Ook de te gebruiken formulieren expliciteren het belijden van de Christus. Het belijden mag niet in de weg staan worden door een onchristelijk leven: van daar de eis van een onberispelijke levenswandel en het toezicht op elkaar.
5. Ook het *kerkelijke karakter* van de sacramenten wordt gehonoreerd naar de mogelijkheden die er in de onderhavige situaties zijn. Dat is ook nodig, want de sacramenten zijn door Christus aan zijn kerk gegeven. Daaraan wordt recht gedaan door de sacramentsbediening te laten plaatsvinden door een predikant die niet door de krijgsmacht of de dienst geestelijke verzorging van de krijgsmacht gezonden wordt, maar vanuit de kerken. Hij wordt in zijn functioneren begeleid namens de kerken, en op zijn leer en leven wordt toegezien door zijn kerkenraad. Wat dat betreft lijkt hij op een missionair predikant met diens mandaat om het Woord en de sacramenten te bedienen.
Er is in de gegeven situatie geen regulier kerkelijk leven. Maar er wordt wel uitdrukkelijk gesproken over de bediening van de sacramenten niet in een ongeregelde samenkomst, maar in een eredienst waarin binnen de beperkingen van de situatie het karakter van de christelijke gemeente gehonoreerd wordt, nl. dat ze een gemeenschap is op basis van Gods Woord die aan het onderlinge opzicht en de tucht gestalte geeft.
Het kerkelijke karakter wordt verder zoveel mogelijk gehonoreerd door in de criteria heel nadrukkelijk de status van de militairen op te nemen die zij hebben in de christelijke gemeente waartoe ze behoren.
6. Het element van de *onderlinge gemeenschap* aan het avondmaal komt uit in het vormen van een gemeenschap waarin de avondmaalgangers bereid zijn zich aan elkaars opzicht en tucht te onderwerpen.

Ook wie niet met het genomen besluit kan instemmen en zelf een andere afweging gemaakt zou hebben, doet er goed aan zich te

realiseren dat de synode ook in deze uitzonderlijke situatie ernaar gestreefd heeft de confessionele uitgangspunten van de sacramenten zoveel mogelijk door te berekenen, en dat in aansluiting aan eerdere, al 85 jaar bestaande, synodale regelgeving (GS Leeuwarden 1920). Laat wie het met het genomen besluit niet eens is, zich ook afvragen wat militairen dan moeten met Christus' bevel om zijn dood te verkondigen en op welke manier de bediening en viering van doop en avondmaal wel mogelijk is in extreme situaties en in langdurig isolement. Of zit onze sacramentsbediening echt opgesloten in de normale condities van ons geordend kerkelijk leven en ben je er als militair dus per definitie van verstoken als je langdurig geïsoleerd bent van regulier kerkelijk leven? Dat mag voor ons hier in Nederland een theoretische vraag zijn, voor militairen in dodelijk gevaar of een langdurig isolement is het een zaak van geestelijk belang. Laat men óns niet kunnen verwijten dat wij voor de betekenis van de door Christus Zelf ingestelde tekenen en zegels bij zijn evangelie voor hén, niet voldoende oog of invoelvermogen hebben gehad."

Ds. P. Niemeijer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Den Helder en preses van de generale synode 2005 te Amersfoort

Wegwijs

**U zoekt betrouwbare
bijbelstudies?**

Kijk op

www.bijbelstudiebond.nl

<<http://www.bijbelstudiebond.nl>>

Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel. 050-3013636
e-mail: administratie@bijbelstudiebond.nl

Huwelijk en echtscheiding

van de synode

Op vrijdag 24 juni nam de synode van Amersfoort-Centrum besluiten n.a.v. de voorstellen van deputaten huwelijk en echtscheiding. Voor de tekst van de besluiten wordt u verwezen naar de website van de synode (<http://synode.gkv.nl> onder 'afgerond'). Na aanvaarding ervan hield de preses de volgende toespraak.

P. Niemeijer ■

Hoge inzet

“Met spanning is binnen en buiten de kerken uitgezien naar onze behandeling van de voorstellen van deputaten huwelijk en echtscheiding. Vanmiddag hebben we onze besluitvorming afgerond. Het resultaat van een intensief proces wordt nu aan de kerken aangeboden.

Graag spreek ik mijn erkentelijkheid uit voor de manier waarop deputaten het gesprek met de kerken gezocht hebben en gestalte hebben gegeven. Op de synode van Zuidhorn hebben ze uitvoerig verantwoording afgelegd van hun werkwijze. In de jaren daarna hebben ze via vergaderingen, persartikelen, spreekbeurten en brieven het gesprek met de kerken gezocht. Op deze synode zijn ze open het gesprek aangegaan met de synodecommissie, met afgevaardigden van buitenlandse kerken en met de leden van de synode. Voor het geduld en de zelfkritiek waarmee ze dat deden, hebben we alle respect. Ze hebben veel over zich heen gekregen. Het zal hen ongetwijfeld wel eens moedeloos gemaakt hebben. Ik weet me de tolk van de synode als ik hier en nu publiek uitspreek dat wij waardering hebben voor de constructieve manier waarop u met alle commentaar bent omgegaan. U hebt vastgehouden aan uw insteek. U hebt verduidelijkt waar u naar uw gevoel werd misverstaan. En ongetwijfeld bent u ook zelf verder gekomen in het onderscheiden waar de pijn wel en niet terecht lag. Royaal nam u terug waar uw formuleringen minder gelukkig waren.

Laat me hier en nu ook mijn dank mogen uitspreken aan allen in de kerken die het gesprek met deputaten zijn aangegaan. En die door hun inbreng hebben duidelijk gemaakt wat ze waardeerden in de aanpak van deputaten en waar hun moeite zaten. Dat heeft er allemaal toe bijgedragen dat we nu - na een goed samenspel

van deputaten en commissie - tot afgewogen besluitvorming hebben kunnen komen. Het is iets om dankbaar voor te zijn dat we als kerken in deze tijd tot dergelijke besluiten hebben mogen komen.

Want inhoudelijk mogen we dankbaar zijn voor wat nu op voorstel van commissie en deputaten besloten is. We zien ons als kerken geplaatst voor een afkalving van het christelijke huwelijk. Deputaten hebben ons met klem geadviseerd om daartegenover niet vanuit een soort beheersingsdenken te gaan zoeken naar een formulering van allerlei situaties waarin een echtscheiding gebillijkt zou kunnen worden. Maar ze hebben ons opgeroepen op de nood geestelijk te antwoorden en daarbij positief in te zetten. Vanuit de overvloedige genade van Christus mogen we elkaar aansporen tot maximale toewijding aan God en zijn wil. Niet alleen op het terrein van huwelijk en echtscheiding, maar in heel ons christelijk leven. We willen ons onderwerpen aan wat Christus gebiedt en weten ons geroepen daaraan vast te houden ook als dat tegen ons eigen vlees of tegen de stroom van de publieke opinie ingaat. Als het op zelfverloochening en offerbereidheid aankomt, is dat mogelijk vanuit het perspectief van Gods komend koninkrijk. Dat perspectief bewaart ons ervoor allerlei zaken van en geluk in dit leven onmisbaar te achten. Het stimuleert ons tot trouw en gehoorzaamheid ook als dat moeite betekent. Deputaten hebben gegeven absoluut niet de weg op te willen van een redeneren vanuit een voortgaande openbaring of vanuit een relativisering van welk bijbels gebod dan ook. Zij zijn niet op zoek geweest naar een 'woord achter het Woord van God', maar juist naar het onderwijs van heel de Schrift. Het valt in hen te prijzen dat ze hun eigen concrete exegeses daarbij niet als hoogste wijsheid presenteren, maar kritiek daarop heel uitdrukkelijk mogelijk achten. Het heeft zelfs

op hun eigen voorstel een plaats gekregen in de uiteindelijke besluitteksten.

De tweede zaak waarop ik wil wijzen is dat deputaten ons geen voorstel hebben gedaan om allerlei situaties te gaan benoemen waarin een echtscheiding geoorloofd zou zijn en andere waarin daarin berust zou kunnen worden. Alsof we daarmee het kwaad zouden kunnen indammen of zelfs in bepaalde situaties zouden kunnen legaliseren. Ze hebben juist tegenover de hedendaagse trend heel positief aandacht gevraagd voor het huwelijk als instelling van God en voor de door Christus bevolen trouw aan het huwelijksverbond. Wat de reden ook mag zijn: een gebroken huwelijk is altijd een kwaad. We worden in de besluiten die genomen zijn, opgeroepen om daar méér dan tot nu toe ernst mee te maken. In de preventieve sfeer: door huwelijks catechese. In de pastorale sfeer: door in alle situaties in te zetten op berouw en verzoening en daarvoor ook de weg open te houden. En in de juridische sfeer: door te wijzen op het karakter van een eens voor God en zijn heilige gemeente gegeven ja-woord 'tot de dood'. In een kwaad als echtscheiding kan alleen maar berust worden als er sprake is van een ander, nog groter kwaad. Maar dan hebben we het wel over een situatie die bij scheiding niet tot opluchting, maar op meer dan één manier tot verootmoediging noopt!

Daarbij zijn deputaten ten aanzien van de tucht oefening -en dat is het derde waarvoor ik op dit moment uw aandacht vraag- niet gevallen in de kuil van een dopers volmaaktheidsdenken. Het is niet zo dat onze geestelijke kracht of onze gehoorzaamheid zo groot zijn dat we met gebrokenheid en met zwak geloof, met wat tegen onze wil in ons is overgebleven (avondmaalsformulier), anders gezegd: met het vlees en het lichaam der zonde (DL V), niet meer zouden hoeven rekenen. Er is de overvloedige genade van Christus en er is de roeping tot maximale toewijding aan God en zijn wil. Maar er zijn ook geknakte rieten en walmende vlaspitten die door God niet gebroken resp. gedooft worden. Daarmee wordt geen zonde goedgepraat. Daarmee wordt wel erkend dat wij in dit leven niet altijd zover komen als wij wel zouden willen. Ook dit is een belangrijk gereformeerd accent in een wereld waarin nog altijd gedachten van maakbaarheid en zelfs volmaakbaarheid worden gekoesterd. Wij zijn en blijven aangewezen op het werk van onze Heiland, tot in onze beste werken toe. Dat praat geen zonde goed, maar drijft ons te meer naar het bloed van de verzoening en naar de Geest van de bekering.

Van die christelijke nuchterheid getuigt ook het besluit om een raad van advies in te stellen om kerkenraden te adviseren voor vaak complexe situaties. Zoals we ook oog moeten hebben voor het gevaar dat echtscheidingen waarbij geen of nog geen tucht geoeftend kan worden,

de kans krijgen op een slechte wijze door te werken in de gemeenten. In de aanvullende maatregel van censuur die er is, krijgt de bescherming van de gemeente tegen de doorwerking van het kwaad gestalte.

De inzet en insteek van onze besluitvorming is hoog. Maar op alle mogelijke manieren blijkt rekening gehouden te moeten worden met ons aller zwakheid en kwetsbaarheid in het geloof. Die hoge inzet en insteek zijn dus niet gebaseerd op onze kracht of op ons geestelijk niveau. Heel de problematiek van echtscheiding en van zoveel andere kwaden maakt ons juist klein en heeft ons deze besluiten doen nemen in verootmoediging tegenover onze God. En in het besef dat wij ook hier alleen in Hém onze kracht en wijsheid kunnen vinden. Ons gebed is dat Hij de genomen besluiten wil heiligen en gebruiken voor de eer van zijn naam. Want het gaat immers wel om de stijl van zijn rijk die wij hebben te vertonen!"

Ds. P. Niemeijer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Den Helder en preses van de generale synode 2005 te Amersfoort

Groningen, gids voor cultuur, landschap en recreatie

De gids (de eerste druk verscheen in 1994) is geheel in een nieuw jasje gestoken en staat boordevol informatie over alles wat u wilt weten over, cultuur, landschap, recreatie en toerisme in de provincie Groningen.

De in kleur uitgevoerde en rijk geïllustreerde gids vermeldt duizenden locaties en bedrijven, allerlei bezienswaardigheden, musea en exposities, accommodaties, restaurants enz. De gids is overzichtelijk ingedeeld in zeven regio's. De inhoudsopgave, het plaatsnamenregister en de indexpagina's maken het mogelijk alle beschreven plaatsen, rubrieken en items snel op te zoeken. Themakaarten laten zien waar o.a. de meest bezienswaardige kerken en monumentale boerderijen zijn te vinden.

ISBN 90 5294 103 3

€ 15,-

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de uitgever

Profiel Uitgeverij, Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel. (050) 301 21 44, info@profiel.nl, www.profiel.nl

Geen plaag zal uw tent naderen?

"Geen plaag zal uw tent naderen". Gods engelen zullen "u behoeden op al uw wegen". Twee stukjes uit Psalm 91 (vers 10 en 11). Zij lijken van Psalm 91 een prachtige vakantiepsalm te maken. Zij vertolken een ultiem gevoel van veiligheid: jouw tentje wordt niet weggespoeld door een overstroming; jouw tentje wordt niet plat geslagen door een omvallende boom of vernietigd door een blikseminslag. Waar je ook naar toe rijdt, jij wordt bewaard voor ongelukken. Maar is dat wel reëel?

G. Kwakkel ■

Klopt het wel?

"Al vallen er duizend aan je linkerkant en tien-duizend aan je rechterhand, jou zal niets overkomen" (Ps. 91:7 NBV). Dat is toch gewoon niet waar?! In oorlogen worden christenen net zo goed het slachtoffer als ongelovigen. Bij terroristische aanslagen, zoals op 11 september 2001, vinden gelovigen en ongelovigen de dood. Ook kinderen van God verongelukken in het verkeer of worden weggespoeld door een tsunami.

Psalm 91 spreekt sterke woorden over de veiligheid en bescherming die God geeft. Maar het lijkt niet te kloppen met de werkelijkheid. Je zou daarvoor zelfs kunnen wijzen op hoe de Here Jezus met deze psalm omging. Toen de duivel Hem probeerde te verleiden, bij de verzoeken in de woestijn, bracht hij Hem naar het dak van de tempel in Jeruzalem. Hij probeerde Hem over te halen om naar beneden te springen. De duivel wees Jezus daarbij op Psalm 91:11-12: "Zijn engelen zal Hij opdracht geven om u op hun handen te u dragen, zodat u uw voet niet zult stoten aan een steen" (Mat. 4:6). Maar Jezus ging daar niet op in. Hij maakte geen gebruik van de belofte van bewaring, die de duivel Hem uit Psalm 91 voorhield. Hij antwoordde kortweg: "Er staat ook geschreven: 'Stel de Heer, uw God, niet op de proef'" (Mat. 4:7; vgl. Deut. 6:16).

Een spannende psalm

Psalm 91 lijkt niet echt uit het leven gegrepen te zijn. De psalm lijkt eerder een beetje wereldvreemd. Of te mooi om waar te zijn. Je kunt bij deze psalm enkele ogenblikken wegdromen. Je koestert je in een ultiem gevoel van veiligheid. Maar even later schrik je wakker. De droom is voorbij en de rauwe werkelijkheid gaapt je weer aan. De werkelijkheid, waarin jou allerlei kwaad kan overkomen.

Schildert Psalm 91 een idyllisch plaatje, waarbij je even heerlijk kunt wegdromen? Dat lijkt misschien zo. Maar schijn bedriegt, ook hier.

Psalm 91 is eigenlijk een heel spannende psalm. Geen gezapig liedje voor mijmerende mensen, die even willen ontsnappen aan de werkelijkheid. Maar een psalm vol confrontatie en strijd!

Das begint meteen in de eerste twee verzen. In vers 1 gaat het over de beschutting of schuilplaats die de Allerhoogste voor mensen wil zijn. Het gaat over veilig overnachten onder de beschermende schaduw van de Almachtige. Vers 2 spreekt over de Here als een toevlucht en een vesting, een God op wie je bouwen kunt. Drie keer wordt gesproken over de bescherming die God biedt. Daarbij worden drie verschillende namen voor God gebruikt: de Allerhoogste, de Almachtige (in de NBV: de Ontzagwekkende) en de Here, Jahwe. Wij zien daar op het eerste gezicht niet zoveel bijzonders in. Wij proeven er in elk geval weinig spanning in.

Dat wordt anders, als je wat gaat rondkijken in de oudtestamentische vakliteratuur. Dan kom je bijvoorbeeld de Duitse oudtestamenticus Otto Eissfeldt tegen. Hij leest in vers 1 en 2 de belijdenis van iemand die oorspronkelijk helemaal niet op de Here, de God van Israël, vertrouwd. In deze verzen is volgens hem iemand aan het woord, die van huis uit een aanhanger van een andere god was. Hij verloor een godheid met de naam *Eljon-Sjaddaj*. *Eljon* is het Hebreeuwse woord dat in het Nederlands met 'de Allerhoogste' vertaald wordt. *Sjaddai* is het Hebreeuwse woord dat de Nieuwe Vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap van 1951 met 'de Almachtige' vertaalt en de Nieuwe Bijbelvertaling met 'de Ontzagwekkende'. Volgens Eissfeldt spreekt in vers 1 iemand voor wie deze termen niet direct sloegen op de Here, Jahwe, de God van Israël. Zij waren voor hem aanduidingen van een

andere god. Maar nu zegt die man, in Psalm 91: 'Dat gaat veranderen. Van nu af aan stel ik mijn vertrouwen op Jahwe. Wat *Eljon-Sjaddaj* altijd voor mij was, dat is nu de Here, Jahwe, voor mij. Voortaan verwacht ik mijn bescherming van Hem'.

Eissfeldt heeft ook wel een idee, wanneer zoiets gebeurd zou kunnen zijn. Namelijk: dat een vereerder van *Eljon-Sjaddaj* overging op de dienst van de Here. Dat past volgens hem goed in de tijd van koning David. Eissfeldt beseft, dat hij dan gaat speculeren. Maar hij kan het toch niet laten zijn uitleg wat concreter te maken door een paar namen te noemen. Een van de twee mogelijkheden die hij dan noemt, is de Jebusiet Arauna.

Arauna was als Jebusiet van huis uit geen Israëliet. Wij kennen hem uit de geschiedenis van Davids volkstelling in 2 Samuël 24. Vanaf Arauna's dorsvloer strekte de engel van de Here zijn hand uit naar Jeruzalem, om de stad met de pest te treffen. Die dorsvloer werd toen door koning David gekocht om er een altaar voor de Here op te bouwen. Eissfeldt kan het zich heel goed voorstellen, dat in de eerste twee verzen van Psalm 91 iemand als Arauna aan het woord is. Dus, dat Arauna daar zegt: 'Tot nu toe vereerde ik *Eljon-Sjaddaj*, maar van nu af aan is Jahwe de God op wie ik vertrouw'. Waarop dan David antwoordt met de verzen 3 tot 13: 'Die God bevrijdt je uit het net van de vogelvanger. Als de Here jouw toevlucht is, zal geen onheil je treffen, geen plaag je tent naderen' (vgl. vers 3 en 9-10)'

Andere goden en demonen

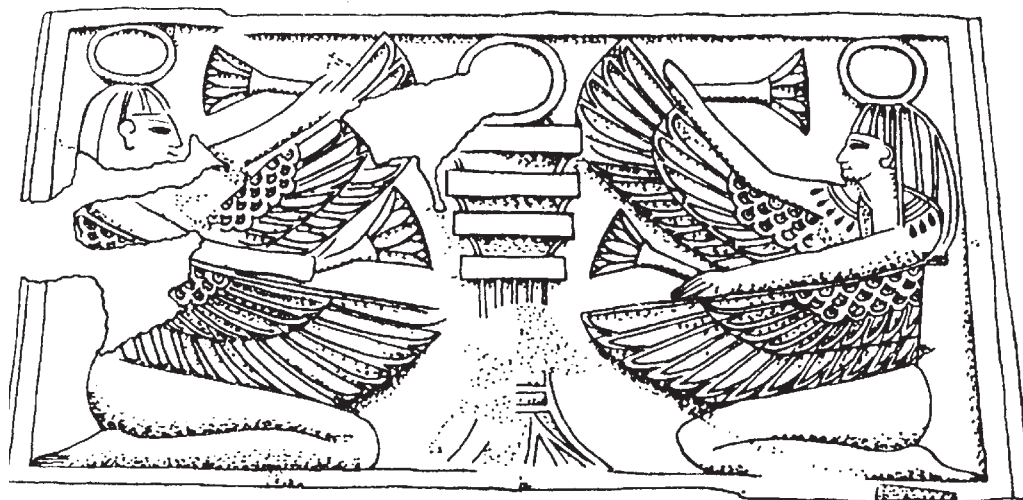
Het gaat mij er nu niet om de ideeën van Eissfeldt over Psalm 91 uitgebreid te bespreken of te weerleggen. Psalm 91:9 spreekt duidelijke taal: er is maar één die met recht de naam

Eljon, 'de Allerhoogste' draagt; en dat is de Here, Jahwe, de God van Israël. Maar wel kan Eissfeldt ons eraan herinneren, dat in de tijd waarin Psalm 91 geschreven is bepaald niet iedereen er zo over dacht. Dagelijks kwamen de Israëlieten in aanraking met mensen die soortgelijke termen als *Eljon* en *Sjaddaj* gebruikten voor hun eigen, heidense goden, of die nu El, Baäl of nog anders heetten. Waarschijnlijk waren er ook heel wat Israëlieten die daaraan meededen!

Iets dergelijks geldt voor het beeld dat in Psalm 91:4 gebruikt wordt. Daar staat dat de Here je met zijn vleugels beschermt en dat je onder zijn vleugels een toevlucht vindt. Datzelfde schreven heidenen aan hun goden toe! Uit het oude Egypte zijn afbeeldingen bewaard gebleven van goden die met hun vleugels de Farao beschermen. Dat zulk gedachtegoed ook in Israël bekend was, blijkt uit een ivoren kunstvoorwerp, dat in Samaria teruggevonden is. Dit voorwerp dateert uit de achtste eeuw vóór Christus, dus uit de tijd van de laatste koningen van het tienstammenrijk Israël en van de profeten Amos en Hosea. Het toont de Egyptische godinnen Isis en Nephtys, die met hun vleugels de dode god Osiris beschermen.

Als je daarvan af weet en je dat realiseert, wordt het beeld in vers 4 veel sprekender. Niet Isis, Nephtys of welke afgod ook maar beschermt je met zijn of haar vleugels. Voor jou doet Jahwe dat en niemand anders!

In vers 5 en 6 wordt gesproken over verschillende gevaren waardoor je overdag of 's nachts bedreigd wordt: de verschrikking van de nacht, een op je af vliegende pijl, de pest of een andere plaag. Daarbij wordt niets gezegd over God die deze bedreigingen op de mensen afstuurt, of over mensen die pijlen afschieten. De bedreigingen worden voorgesteld als personen of machten, die zelfstandig opereren. Dat

De godinnen Isis en Nephtys beschermen met hun vleugels de dode Osiris (voorgesteld door de pilaar in het midden). Ivoor uit Samaria, achtste eeuw vóór Christus. Afbeelding overgenomen uit de bijdrage van Silvia Schroer in Rainer Kessler e.a. (red.), *„Thr Völker alle, klatscht in die Hände!“* (= feestbundel E.S. Gerstenberger), Münster: Lit, 1997, blz. 313.

is verschillende uitleggers opgevallen. Zij trekken onder andere om die reden de conclusie dat in vers 5 en 6 op demonen gedoeld wordt². Heeft de dichter van Psalm 91 daar zelf ook aan gedacht? Daar hoeven wij hier geen uitspraak over te doen. Het is voldoende te weten, dat er in zijn omgeving zeker mensen waren voor wie verschrikkingen, pijlen en de pest dergelijke duistere machten vertegenwoordigden. Later hebben Joden bij Psalm 91 in elk geval wel aan demonische machten gedacht. Dat blijkt uit oude vertalingen, zoals de Septuaginta en de Targom, en uit een handschrift met psalmteksten dat bij Qumran, aan de Dode Zee, teruggevonden is. Het blijkt ook uit het gebruik van Psalm 91 op amuletten en andere voorwerpen waarmee boze machten bezworen moesten worden.

Een polemische psalm

Psalm 91 tekent niet een idyllische wereld, waarin kinderen van God onbedreigd kunnen wegdromen. Het is een psalm die midden in het leven staat. Het is een psalm die de confrontatie niet uit de weg gaat.

Psalm 91 komt uit een tijd waarin heel veel mensen niet de Here, maar de Kanaänitische oppergod El als de allerhoogste god vereerden. Of Baäl dienden als de god die het werkelijk voor het zeggen had. Psalm 91 stamt uit een maatschappij waarin velen, ook Israëlieten, schuilden onder de vleugels van een Egyptische of een andere afgod. Psalm 91 spreekt in een samenleving waarin mensen sidderden van angst voor demonen en andere levensbedreigende machten.

Maar dwars daartegenin zegt de man (of vrouw) die in Psalm 91 aan het woord is: 'De Here, *Hij* is voor mij wat jullie bij jullie afgoden zoeken. Hij is mijn toevlucht, Hij beschermt mij. Ik ken Hem en vertrouw op Hem. Daarom hoef ik niet bang te zijn' (vgl. vers 1-2). En hij (of zij) wordt vervolgens bemoedigd met de boodschap, dat hij niet hoeft niet te vrezen voor die duistere machten, waar anderen voor sidderen en die geen mens zelf de baas kan. Maar dat hij inderdaad volstrekt veilig is bij de Here, de God van Israël (vgl. vers 3-13).

Zo bezien is Psalm 91 dus een heel spannende psalm, een psalm vol polemiek. Psalm 91 houdt je geen idyllische schijnwereld voor, maar plaatst je midden in de strijd. De psalm daagt je uit: 'Durf je dat? Durf je dwars tegen een heleboel mensen in te vertrouwen op de Here alleen? Durf je je veiligheid en je bescherming van Hem te verwachten en die nergens anders te zoeken?'

God niet uitproberen

Maar dan blijft de vraag: Is wat deze psalm zegt wel reëel? Is het echt waar, dat de rampen die tienduizenden overkomen jou niet zullen raken? Treft jou nooit enig onheil? Waait jouw

tentje nooit weg?

Het is goed om nu nog een keer te kijken naar de Here Jezus en hoe Hij deze psalm gebruikt heeft. Hij zei niet tegen de duivel: 'Wat in Psalm 91 staat, is niet waar'. Hij zette er wel iets anders naast. Hij zei: 'Je mag de Here, je God, niet verzoeken'. Daar mag je dus ook deze psalm niet voor gebruiken. Je mag die sterke woorden van Psalm 91 niet in handen nemen als een middel om God uit te proberen. Om Hem uit te dagen: 'Laat maar eens zien, of U werkelijk aan mijn verwachtingen of verlangens beantwoordt'.

De vraag of het echt zo gaat als in Psalm 91 wordt gezegd, is reëel. Die vraag mag gesteld worden. Zij hoeft niet weggedrukt te worden. Maar als je die vraag stelt, denk dan ook aan dat antwoord van Jezus aan de duivel. En vraag je eerlijk af: 'Ben ik daar toch niet stiekem op uit? Wil ik toch eigenlijk niet God uitproberen? Hem uitdagen om te laten zien dat Hij mij echt altijd beschermt? En Hem dan pas mijn vertrouwen geven?'

Het beeld van Jezus

De Here Jezus leert je een andere kant uit te kijken. Je ziet bij Hem een andere houding. Een houding die je ook tegenkomt in de laatste drie verzen van Psalm 91.

In die laatste drie verzen (14-16) is God heel rechtstreeks zelf aan het woord. Hij spreekt daar over een 'hij' en een 'hem', die niet nader wordt aangeduid (zie NBG-1951; in de NBV is deze overgang naar een derde persoon minder goed te herkennen). Je kunt die 'hij' of 'hem' in verband brengen met de persoon die in vers 2 zegt, dat de Here z'n toevlucht is. Het zal wel dezelfde persoon zijn als de man die in vers 3 tot 13 met 'u' wordt toegesproken.

Maar hoe dan ook, het laatste woord dat God zelf in Psalm 91 over deze man zegt, is 'mijn heil' (NBV: redding). Zo is althans de woordvolgorde in de Hebreeuwse grondtekst. Daarin is het laatste woord 'mijn heil'. Als nieuwtestamentische gelovige kun je dat woord niet meer horen zonder aan Jezus Christus te denken. In de naam Jezus, het Hebreeuwse Jozua, zitten dezelfde medeklinkers als in dat Hebreeuwse woord voor 'heil' of 'redding'. Hij zou het echt zijn: de redding van zijn volk. Hij zou die naam waarmaken (zie Mat. 1:21).

Toen Hij aan het kruis hing, ging Psalm 91:15 voor Hem niet op: "Roept hij Mij aan, Ik zal hem antwoorden; Ik zal in de benauwdheid bij hem zijn". Jezus riep zijn God aan: "Mijn God, mijn God". Maar God antwoordde Hem niet. Drie uur lang was Hij niet bij zijn Zoon, in diens benauwdheid. Hij had Hem verlaten. Maar Jezus zelf bleef volledig beantwoorden aan het beeld dat de Here in Psalm 91:14 van zijn trouwe volgeling tekent. Jezus Christus hield er niet mee op te laten merken, dat Hij Gods naam kende. Hij bleef, dwars door de godverlatenheid heen, iemand die God 'zeer beminde'.

Datzelfde woord kom je tegen in Deuteronomium 7:7. Daar gebruikt Mozes het om Gods gevoelens voor Israël te omschrijven. Hij kreeg dat volk lief (vgl. Deut. 7:7 NBV). De Here overkwam als het ware hetzelfde als wat een Israëlitische soldaat kon overkomen als hij onder een groep krijgsgevangenen een beeldschone vrouw ontwaarde (vgl. Deut. 21:11, waar weer hetzelfde woord gebruikt wordt): Hij werd *verliefd* op dat kleine volk Israël!

Die liefde van de Here werd keer op keer door Israël niet beantwoord. In plaats van op Hem werden zij verliefd op Baäl en andere afgoden. Maar wat Israël niet deed, deed Jezus Christus: Hij had zijn God en Vader volkomen lief. En Hij hield dat vol, door alles heen. Wat Psalm 91:14 zegt, maakte Hij waar. Hij was iemand van wie God met recht kon zeggen: 'Omdat hij Mij zeer bemint'. Je ontdekt in Psalm 91:14 zijn beeld.

Maar omdat Jezus die liefde volhield, werd Hij uiteindelijk ook bevrijd en gered. Toen Jezus' lijden volbracht was, gaf God Hem antwoord. Hij redde Hem uit de dood. Hij overlaadde Hem met roem en gaf Hem een overvloed van dagen (Ps. 91:15-16 NBV), een leven zonder einde.

Als je als nieuwtestamentische gelovige Psalm 91 leest, moet je bij vers 14 tot 16 in elk geval ook aan Jezus Christus denken. Hij heeft God heel diep liefgehad. Hij is Gods naam altijd trouw gebleven. Hij is nu met roem overladen. Hij geniet van een overvloed van dagen. Hij is voor eeuwig veilig. Hij ziet Gods heil met eigen ogen.

Als je aan Hem verbonden bent, is wat Hij nu al heeft de garantie voor jou. Ook al wijkt de werkelijkheid van je leven soms af van wat Psalm 91 letterlijk zegt. Ook als je tentje misschien staat te schudden. Of als de pest van tegenwoordig, de kanker, niet alleen duizenden mensen om je heen treft, maar ook jou zelf. Dan blijft voor jou gelden wat God zelf heel rechtstreeks in vers 14 tot 16 zegt: 'Je zult bevrijd en bewaard worden; je zult het leven zien tot verzadiging toe'. Je redding ligt vast in Jezus Christus.

Vraag je daarom niet voortdurend af, of Psalm 91 wel spoort met de werkelijkheid. Laat je een andere kant op sturen. Zeg met Psalm 91: 'Here, Vader van Jezus Christus, U bent echt mijn toevlucht en vesting; bij U ben ik veilig, door alle gevaren heen'. Zeg het dwars tegen alle moderne heidenen met hun afgoden en demonen in.

Prof. Dr. G. Kwakkel doceert Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg) en is lid van de redactie van dit blad.

Noten:

1. Zie Otto Eissfeldt, *Kleine Schriften*, Band 3, Tübingen: Mohr, 1966, 441-447.
2. Vgl. Th. Booij, *Psalmen*, deel 3 (in De prediking van het Oude Testament), Nijkerk: Callenbach, 1994, 115; Hans-Joachim Kraus, *Psalmen* (in Biblischer Kommentar Altes Testament), vijfde druk, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1978, 806..

KERNREDACTIE:

Drs. G.J. van Middelkoop,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3653552

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media.bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Het getuigenis als missionair middel

evangelisatie en
zending

In tegenstelling tot andere christenen geven gereformeerden weinig ruimte aan het getuigenis in de erediensten. Er gaan stemmen op dat te veranderen. Bij wijze van voorbeeld vertel ik een bekeringsgeschiedenis. Daarna geef ik overwegingen van anderen en mijzelf om tot een afweging te komen: is het dienstig getuigenissen te stimuleren en zo ja, op welke plaats dan?

A.S. van der Lugt ■

Bakht Singh vertelt in het boekje *In Zijn liefdevolle handen*¹ hoe hij tot bekering kwam. In zijn jeugd was hij zeer afkerig van het evangelie. Hoewel hij opgeleid werd op een missieschool in de Punjab, interesseerde hij zich niet voor Christus. Hij kreeg eens een Bijbel bij het slaan voor een tentamen. Hij verscheurde de inhoud en bewaarde de kaft vanwege het mooie leer. Hij bracht vele uren door in Sikhtempels voor het bijwonen van de riten.

In september 1926 kwam hij in Engeland om werktuigkunde te studeren aan de Technische hogeschool in Londen. Hij leefde in goede welstand en maakte zich de westerse levensstijl eigen. Twee jaar later maakte hij met een groep studenten een vakantiereis naar Canada, per boot. Op een zondag hielden christenen in een salon een dienst. Hij deed mee uit beleefdheid. Tijdens de preek ging hij slapen. Daarna knielden de christenen voor het gebed. Bakht Singh dacht: "Ik ben in mohammedaanse moskeeën geweest en in hindoeïetempels. Ik heb mijn schoenen uitgedaan en mijn voeten gewassen om mijn respect voor deze plaatsen te tonen. Ik moest ook op deze plaats uit beleefdheid eer bewijzen"².

Verandering

Toen hij knielde voelde hij een grote verandering: "Mijn hele lichaam beefde. Ik voelde dat er een goddelijke kracht in mij kwam die mij optilde. De eerste verandering die ik in mijzelf bemerkte, was dat er een grote vreugde mijn ziel doorstroomde. De tweede verandering was dat ik steeds de naam van Jezus herhaalde. Ik begon te zeggen: 'O Here, Jezus, gezegend zij uw naam'"³. Hoewel hij steeds met deze naam gespot had, maakte de naam hem nu erg blij. Een ander effect hiervan was dat hij zich meer gelijk begon te voelen aan Europeanen. Een eerder gevoel van superioriteit als Indiër, liet hij los.

Bijbel

Na terugkeer in Engeland besloot Bakht Singh een kerkdienst bij te wonen. Hij miste er de blijdschap. Hij begreep niet waarom de mensen zo ernstig keken. Wie Christus kende, moest toch gelukkig zijn? Hij ging de kerk door de weeks bezoeken, een leeg kerkgebouw. Dat gaf hem rust.

Terug in Canada voor een cursus over landbouwwerktuigen vroeg hij aan een vriend: "Zou je mij een Bijbel willen lenen?" De ander was verbaasd en nam aan dat hij als Indiër een hekel aan de Bijbel zou hebben. Toen antwoordde Bakht Singh: "Je hebt gelijk. Met deze handen heb ik een Bijbel verscheurd en met deze lippen heb ik Christus gelasterd, maar in de afgelopen maanden heb ik veel liefde gekregen voor de Here Jezus. Ik heb zijn naam lief, maar ik weet nog niets over zijn leven en zijn onderwijzing"⁴.

Hij kreeg een Nieuwe Testament en las het evangelie van Matteüs in één keer uit. De volgende dag las hij het derde hoofdstuk van Johannes. Hij raakte onder de indruk van het gezag waarmee Jezus sprak: "Voorwaar, voorwaar Ik zeg u...". Alle zonden, lasteringen kwamen hem voor de geest. "Ik leerde voor de eerste keer, dat ik een grote zondaar was, met een boos hart". Tranen rolden langs zijn wangen en hij zei: "O Heer, vergeef mij, ik ben waarlijk een groot zondaar". Even dacht hij dat er geen redding voor hem zou zijn. Tot hij de stem tot zich door liet dringen, die zei: "Dit is mijn lichaam, dat verbroken is, dit is mijn bloed, dat vergoten is tot vergeving van je zonden"⁵. Alleen het bloed van Christus wast zonden af. Deze ervaring werd het begin van intensief lezen van de Bijbel.

Genezing

Toen hij de Bijbel voor de tweede keer las werd hij getroffen door Hebreëen 13,8: "Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid". Bakht Singh had al lang chronische ontsteking van zijn slijmvliezen in de neusholte. De beste Engelse dokters hadden het niet kunnen verhelpen. Hij bad. "Wilt Gij mijn keel, neus en mijn gezichtsvermogen genezen?". De volgende morgen was hij genezen. "Vanaf dat ogenblik heb ik het voorrecht gehad te mogen bidden voor de genezing van velen en de Heer heeft op wonderbare wijze mijn gebeden verhoord"⁶.

Postmodern

Ds. R. de Reuver, hervormd predikant te Boskoop, heeft niet zolang geleden een pleidooi gevoerd voor de getuigenissen in het kerkelijk leven. Hij schreef in de bundel *Uitgedaagd door de tijd* een hoofdstuk over 'Het grote verhaal en de kleine verhalen'⁷. Daarin wil hij een uitwerking geven van het postmodernisme voor de praktijk van ons kerk-zijn. Het postmodernisme vraagt volgens hem onze aandacht voor authenticiteit, individualiteit en relationaliteit. Dat willen zeggen: wat we willen communiceren moet echt en spontaan zijn, het moet passen bij het individu, en het moet gaan om iets dat plaats vindt in de relatie tussen personen.

Communicatie

Hoewel er bij alle begrippen gevaren te onderkennen zijn, ziet ds. De Reuver ook in alle drie ook een goed christelijk accent.

Authenticiteit kan een on-genormeerde ik-zucht worden, los van de Schepper. Maar binnen het kader van de mens als beeld van God en binnen de gemeenschap van de kerk kan geloven een authentieke zelfexpressie worden.

Zo is het ook met *individualiteit*. Wie dat verstaat als het 'ik' als laatste en hoogste norm geeft het de verkeerde plaats en loopt grote risico's (van bv relativisme en onverschilligheid). Maar wie binnen het grote verhaal van het evangelie aandacht vraagt voor de persoon, doet het binnen het goede kader. De waarheid van God is persoonlijk. Geloven is leven in *een persoonlijke relatie* met God.

Dat laat zich in onze tijd goed communiceren: "De ontmoeting en ervaring van God geeft ruimte aan de communicatie van het evangelie. Deze communicatie is geen oproep zich te voegen in een voorgegeven vastliggende leertraditie, maar een getuigenis in woorden en daden door middel van een klein persoonlijk levens- en geloofsverhaal"⁸. Het gaat daarbij niet alleen om wat hij vertelt, maar ook dát hij het vertelt, dát hij spreekt en er zo voor in staat. De Psalmen gelden als het voorbeeld bij uitstek. "Het zijn ego-documenten gevormd door een levende ontmoeting met God en zijn

gemeente"⁹.

Zo wil ds. De Reuver het 'kleine verhaal' stimuleren bij de communicatie van het evangelie, niet alleen vanwege de hedendaagse tijd, die er gevoelig voor is, maar ook vanwege bijbelse argumenten. Het kleine verhaal groeit op de bodem van het grote.

Eredienst

Praktisch uitgewerkt kom je dan ook bij de eredienst: "Niet in iedere dienst behoeft het op dezelfde wijze toe te gaan. Zeker de avonddiensten bieden goede mogelijkheden tot meer diversiteit. In de gereformeerde traditie zijn de leerdiensten hier al een goed voorbeeld van. Onze tijd vraagt naast deze diensten ook heel nadrukkelijk om diensten waarin o.a. stilte, lofprijzing en het persoonlijke getuigenis een grote(re) rol spelen"¹⁰. Ook de prediking moet wat dat betreft veranderen. Ds. De Reuver beveelt vooral het verhalende, vertellende karakter van de preek aan. Het betoog, de beschouwing vindt nauwelijks gehoor. Wie vertelt geeft de ander de mogelijkheid zich 'te spiegelen' en zich zo te verrijken.¹¹

Paulus

Ik wil hierbij aansluiten door een aantal opmerkingen over de prediking te maken. Ik begin bij Paulus' woord in 1 Korinte 15,11 "Daarom dan, ik of zij, zo prediken wij en zo zijt gij tot het geloof gekomen" (1 Kor 15,11). Met deze uitspraak beëindigt hij het inleidend deel van dat hoofdstuk. Hij kijkt met de gemeenteleden terug op hun weg van heiden tot christen. Paulus wijst hen daarbij ten eerste op de verkondiging van de dood en de opstanding van Jezus Christus. "Want voor alle dingen heb ik u overgegeven, hetgeen ik zelf ontvangen heb: Christus is gestorven voor onze zonden, naar de Schriften...". De paar preekverslagen van de apostelen in het boek Handelingen (hoofdstuk 2;14;17) wijzen in dezelfde richting: de prediking van wat er gebeurd is met Christus was de voornaamste inhoud van de missionaire toespraak. Soms trokken de apostelen zelf de conclusie: u moet zich bekeren (zo bijv. Paulus in Athene), soms vroegen de luisteraars: wat moeten wij doen? (de Joden bij Petrus op de Pinksterdag).

Identificatie

Deze prediking vraagt van de hoorder de bereidheid zich in te leven in een onbekend en oud verhaal. Dat geldt nu nog meer dan toen. Paulus kon de Korintiërs nog wijzen op nog levende getuigen van de opstanding van Christus. Tegenwoordig moet je de luisteraars meenemen naar de geschiedenis van tweeduizend jaar geleden, met veel vreemde elementen. Het punt van identificatie is niet zomaar bereikt en komt tenslotte dáár, waar de mensen het niet willen hebben. Wie naar het grote verhaal van

Christus luistert als het getuigenis van een martelaar en zich als lid van Amnesty International aangesproken weet, heeft de boodschap gemist. Wie wordt aangesproken op z'n schuld tegenover de Schepper, heeft de neiging zich te verbergen.

Het punt van de prediking is echter, dat zij dat vluchtgedrag van de mens wil openleggen, ontmaskeren en stoppen. De mens moet weerlegd en doorgrond worden, zodat de overleggingen van z'n hart tot uiting komen (verg. 1 Korinte 14,23-25). De prediking komt dus tot ieder met een claim. De Schepper heeft recht op je leven, je gehoorzaamheid, je liefde, je dienst. Bekend nederig dat je Hem de eer en dank weigert.

Verandering

Deze prediking is zo krachtig dat het onze wil kan omzetten. Het geheim is Gods Heilige Geest. Deze almachtige kracht verandert ons en dat wordt zichtbaar in de bekering. Vandaar dat er veel verhalen te vertellen zijn over mensen en door mensen. In de levensgeschiedenis is de werking van Gods Woord en Geest aan te wijzen. Zo spreekt Paulus ook vrijmoedig over zichzelf. "Ik ben de geringste van alle apostelen, niet waard een apostel te heten, omdat ik de gemeente van God vervolgd heb. Maar door de genade van God ben ik, wat ik ben, en zijn genade aan mij is niet vergeefs geweest, want ik heb meer gearbeid dan zij allen, doch niet ik maar de genade God die met mij is" (1 Korinte 15,9-10). Deze terugblik deelt Paulus niet alleen met de gemeente, hij doet dat bijvoorbeeld ook tegenover buitenstaanders als Festus en Agrippa. Maar meer om te verklaren waarom hij in heel de wereld Joden en Grieken oproept tot bekering, dan om een identificatiefiguur te zijn voor de hoogedele toehoorders.

Meeleven

Daar zit dacht ik ook het verschil tussen (missionair) preken en getuigen. Wat gebeurt er bij het luisteren naar verhalen van mensen over gebeurtenissen in hun leven? Je kunt erdoor geraakt worden. Dat wil zeggen, dat het de emotie van medeleven, medelijden wakker maakt. Dan voel je je blij met de blijden of treurig met de treurenden. Dat gevoel is sterk bij het luisteren en kort erna, als je niet langdurig persoonlijk contact met de verteller blijft houden, ebt het weg. Nieuwe indrukken vragen aandacht en roepen nieuwe emoties op. Het is ook mogelijk dat de luisteraar geen herkenning voelt opkomen, maar neutraal het verhaal aanhoort. Als de luisteraar het goed heeft en geen directe moeite ervaart, kan een getuigenis hem onaangedaan laten, zeker als hij ook de emotie van medeleven voor zichzelf afsluit.

Herkenning

Het gebeurt vaak dat verhalen herkenning oproepen. Iemand vertelt iets en je herkent er

veel of weinig van uit je eigen levensgeschiedenis. Dan komen er verschillende emoties los. Behalve die van medeleven met de verteller, ook je eigen gevoelens die verbonden zijn aan de gebeurtenis die je je herinnert (of waar je juist in zit). Iemand vertelt over een ernstige ziekte, waarvan hij genezen is. Je denkt blij aan een genezing, die je jaren geleden zelf hebt meegemaakt. Een ander getuigt van z'n wanhoop bij het werkloos worden, en dat roept je eigen wanhoop op omdat je vorige week gehoord hebt dat je contract beëindigd wordt. Gevoelens van verdriet, depressie, wanhoop willen we liever kwijt. Als het getuigenis dus hoopvol eindigt, roept dat de hoop op dat het bij de luisteraar zo zal gaan. Dat is vaak de expliciete (of impliciet gelaten) boodschap van de vertelling: het zal zo ook in uw leven gaan.

Irritatie

Toch is dat niet vanzelfsprekend. Bepaalde ziekten worden niet beter, sommigen mensen blijven werkloos. De vertelling kan dus ook het tegenovergestelde oproepen: het gevoel van niet-herkenning. Dat maakt dat je emotionele reactie verward kan raken: je bent blij met degene die iets ergs heeft meegemaakt, dat goed afliep. Maar tegelijk loopt het in je eigen leven niet goed. Misschien is er zelfs zekerheid dat het nog slechter gaat worden. Het kan reacties oproepen die een afstand scheppen: verongelijk vraagt je je af waarom het de verteller wel goed gaat en jou niet. Of geïrriteerd denk je: ik wou dat die man z'n mond hield.

Singh

Laat ik het toepassen op het getuigenis van Bakht Singh. Hij vertelt van een intense ervaring: "Mijn hele lichaam beefde. Ik voelde dat er een goddelijke kracht in mij kwam die mij optilde"¹².

Je kunt dit neutraal aanhoren. Die man heeft een bijzondere ervaring gehad, die hij goddelijk noemt.

Je kunt het ook sceptisch bekijken. Als je niet gelooft in een hogere macht, die goddelijke krachten kan verlenen aan mensen, denk je waarschijnlijk: een of andere psychologische oorzaak maakte dat Bakht Singh iets buitengewoons meemaakte.

Een christen kan zich verheugen met Bakht Singh omdat hij gelooft dat God zo de eerste stap zette in de bekering van deze jonge man. Misschien roept het gelijke emoties wakker. Wellicht heb je zelf eens een dergelijke ervaring gehad. Maar een christen hoeft niet meer overtuigd te worden van het bestaan en de werkingen van God. Iemand die open staat voor nieuwe gedachten kan de conclusie trekken, dat het bij hemzelf ook zo kan gaan. Dan wordt er een verwachting aan ontleend, die echter onterecht is. Dat kan irritatie en weerstand oproepen.

Bijbel

Bakht Singh vertelt ook, dat hij onder de indruk raakte van het lezen van de Bijbel¹³. Toen werd hij overtuigd van zijn eigen zondigheid. Hier wordt verslag gedaan van de werking van het Woord. Zondebesef komt niet vanzelf in ons op. De emotie en de bijzondere ervaringen vormen niet de kern van het geloof. Wij zoeken ons heil *buiten* onszelf en dus komt de boodschap van heil ook van buiten. Hier nadert het getuigenis de preek. Want de preek komt van 'tegenover'. Het is de boodschap die niet in een mensenhart is opgekomen, al wordt die boodschap wel door een mens, de 'prediker'¹⁴, gecommuniceerd. Tranen rolden over de wangen van Singh, hij bad om vergeving en vond waarlijk rust bij Christus. De belofte van het evangelie is dat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leeft. Het aanzeggen van die belofte en het aanzeggen van de gevolgen van het afwijzen ervan, kortom het openen en sluiten van het hemelrijk¹⁵, dat is waar het in missionaire toespraken omgaat.

Begeleidend

Daarom zie ik het getuigenis in het missionaire gesprek en in de missionaire kerkdiensteneen *begeleidende*, geen *leidende* rol spelen. Het kan de boodschap die gebracht wordt onderstrepen. Het persoonlijke als illustratie: zo werkt het Woord in het leven van een mens door. Niet bij iedereen gelijk, zodat de mensen er rekening mee kunnen houden dat het in hun leven anders gaat. Dat werkt dan door in de prediking in het algemeen. Er is geen waterscheiding tussen preken voor buitenstaanders of de gemeente. Als ds. De Reuver het pleit voert voor vertellende prediking, dan lijkt mij daar niets op tegen als het beloftekenarakter van de preek maar niet verdwijnt. "De prediking als beschouwing of betoog vindt nauwelijks nog gehoor. Overigens is het de vraag of prediking en beschouwing of betoog elkaar wel verdragen. Prediking is concrete verkondiging van de grote daden Gods in deze wereld en in concrete mensenlevens"¹⁶, schrijft ds. De Reuver. Zo is het.

Inspanning

Daarbij moet wel bedacht worden dat die grote daden Gods *in de Bijbel* beschreven staan en veel van de wereld van de Bijbel vreemd is aan de cultuur van vandaag. Via psychologie en sociologie zijn soms wel snelle lijnen en vergelijkingen te trekken tussen toen en nu, maar goede exegese vraagt soms lang en intensief luisteren en inleven in de tekst en de context. Dat vraagt van de prediker en de luisteraar de moed om geduld op te brengen en verlangen naar een snelle toepassing te beheersen. Wil de prediking verkondiging zijn en blijven, dan moet de tekst echt zeggen wat ze te zeggen

heeft. Dat kan ook wel eens betekenen, dat je met vragen blijft zitten. Of dat je veel moet uitleggen.

Ik doe dat vaak in een betogend deel van mijn preek. Het belang daarvan houd ik hoog, omdat wij de Bijbellezer en de kerkganger niet de illusie moeten geven dat de kloof van culturen zo simpel is te overbruggen. Als iemand ditzelfde ook vertellend kan, ik zal 'm erom bewonderen. Het gevaar dat ik zie is echter, dat de vertelling de suggestie achterlaat, dat Bijbel-lezen geen moeilijkheden kent. Is het daarom niet goed de hedendaagse postmoderne luisteraar tot inspanning uit te dagen? Alleen aanpassen aan het hedendaagse luisterprofiel haalt de (in)spanning eruit.

Pastoraat

Waar ik graag meer van het getuigenis en de vertelling zie is het huisbezoek. In het onderlinge geloofsgesprek tussen christenen kan van de doorwerking van het Woord worden getuigd. Binnen de kring van het geloof kunnen gevoelens van herkenning en niet-herkenning een plaats krijgen en door de concreet toegespitte Woordbediening worden omgeven en versterkt. Ik stem graag in met dit citaat van ds. De Reuver: "Juist in het pastoraat kan het hele leven in klein verhaal vorm aan de orde komen en is het de rol van de pastor dit concrete leven te stellen in de ruimte van God en zijn Koninkrijk."¹⁷

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum, voor werk onder minderheden

Noten

- 1 Bakht Singh, *In Zijn liefdevolle handen*, Evangelische lektuur kruistocht in samenwerking met Stichting Literatuur Evangelisatie, z.p., z.j.
- 2 a.w., p.14.
- 3 a.w., p.14
- 4 a.w., p.16.
- 5 a.w., p.18
- 6 p.19-20.
- 7 W.Dekker, P.J.Visser (red.) *Uitgedaagd door de tijd*, christelijke zending in een postmoderne samenleving, Zoetermeer 2000. Daarin schreef ds. R. de Reuver, Het grote verhaal en de kleine verhalen. Het grote verhaal doorgeven in de vorm van kleine verhalen, p.230-247.
- 8 a.w., p.241
- 9 a.w., p.241
- 10 a.w., p.245
- 11 a.w., p.245.
- 12 Bakht Singh, *In Zijn liefdevolle handen*, p.14
- 13 a.w., p.17.
- 14 prediker staat tussen hoge komma's omdat ik iedereen bedoel, die op enigerlei wijze het Woord doorgeeft aan anderen. Niet alleen de predikant.
- 15 Vergelijk Heidelbergse Catechismus zondag 31
- 16 Ds.R.de Reuver in: W.Dekker, P.J.Visser (red.), *Uitgedaagd door de tijd*, Zoetermeer 2000, p.245
- 17 a.w., p.247